

A Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsáról

VOIGT VILMOS

Eötvös Loránd Tudományegyetem, BTK Néprajzi Intézet
H-1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A
voigt@ludens.elte.hu

A terminológia olyan sokrétű és sokféle tevékenység, hogy nehéz róla meghatározást adni. Fogalmak, rendszerezések, lexikonok, kézikönyvek és adatbázisok készítése csakúgy idetartozik, mint sokféle gyakorlati tevékenység, például jogi szövegek, orvosi előírások, műszaki és általában technikai leírások, használati utasítások, szabadalmak megfogalmazása és alkalmazása. Az emberi érintkezés és a kommunikáció fenntartásának előfeltétele valamilyen terminológia kialakítása és fenntartása. Ezért szótárak, nyelvkönyvek összeállítása, maga a tolmácsolás, a fordítás, könyvek katalogizálása, statisztikai kimutatások készítése mind-mind idetartozik. Nemcsak nyelvi és logikai terminológiát ismerünk. Hogy csak néhány példát említsünk: a rangjelzések, akár az útjelek vagy a karmesterek vezénylő mozdulatai, kürt- és zászlójelek, matematikai, fizikai, kémiai, biológiai képletek, térképek, tárgyak és rendszerek működési ábrái igen szigorú terminológiai elveket követnek – ha hatékonyak. Éppen ezért terminológia mindig volt, és mindig lesz is, és a mindennapi életben (mondjuk a közlekedési jelektől kezdve) csakúgy megtaláljuk, mint a szimbolikus logika bonyolult levezetéseiben.

Különösen akkor élénkül meg a terminológiai tevékenység, ha egy társadalom új kihívások elé néz: új környezetbe kerül, rohamosan alakulnak át intézményei, igény van arra, hogy a társadalmi tudást rendezzék vagy átrendezzék. Ha a magyar társadalom történetét vesszük példának, jól elképzelhetjük, hogy a honfoglalás, Szent István, Mátyás király, 1848–1849, a kiegyezés utáni iparosodás és polgárosodás, a Habsburg Monarchia szétesése, a második világháború után a kommunista állam kiépítése, legújabbán az Európai Unióhoz való csatlakozás korszakai mind-mind mekkora terminológiai kihívást jelenthettek. Az írásbeliség, a nyomtatás, a tömegközlekedési eszközök, a gépesítés és a gyáripar, majd a számítógépek megjelenése szinte robbanásszerűen új terminológiát hozott magával. Természetesen mindezen változások megjelennek a terminológia elméletének keretein belül is. A mai nemzetközi terminológia három legfontosabb forrásaként a francia forradalom korából az új, szabályozó és definiáló rendszerek kialakítását (ennek csak legismertebb eredménye a nagy *Francia Enciklopédia*); a XIX. század végétől

az egyetemes „könyvtári rendszerezést”; a XX. század elejétől a technikai leírások világméretű egységesítésére való törekvést nevezhetjük meg. Mindegyik irányzathoz tudunk magyar hozzájárulásról – ám a sokrétű és eredményes magyar terminológiai tevékenység ekkor nem szerveződött meg – sem intézményileg, sem önálló kutatási területként.

Ez csupán a legutóbb következett be, és ennek az eredménye a *Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa (MaTT)* létrejötte.

Hogy csak a közvetlen előzményeket említsük, 2000. augusztus 21-én (elég hosszú előkészületek után) az Országos Széchényi Könyvtárban alakult meg a *Magyar Terminológiai Társaság* (elnök: Voigt Vilmos, főtítká: Bakonyi Géza). Az ötlet a könyvtár főigazgatójától (Monok István), illetve a nemzetközi terminológia élő klasszikusától (Christian Galinski – Bécs, *InfoTerm*) származott, és ez a magyar terminológiai társaság azt a célt tűzte ki maga elé, hogy koordinálja a hazai terminológiai tevékenységet, különös tekintettel az informatikai visszakereső rendszerek terén ekkor végbement rohamos fejlődésre. Még egy honlap (HUNTERM) ötlete is megfogalmazódott – ám csakhamar kiderült, hogy (pénzügyi okokból) ez a társasági forma nem életképes, és 2001. február 23-a óta nem is működött tovább.

Persze, maga a terminológiai tevékenység folytatódott, sőt egyre élénkebbé vált. 2004. november 5–6-án részt vettünk a német nyelv terminológiai tanácsa (*RaDT – Rat für Deutschsprachige Terminologie*) esedékes ülésén – ekkor már nyíltan azért, hogy az ottani tapasztalatok alapján megalakuljon egy hasonló magyar „terminológiai tanács”. Addigra a szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskolán rendszeressé vált a terminológiai munka, és egyre több kis konferenciát rendeztek. Ennek motorja Pusztay János finnugrista nyelvészprofesszor volt, ily módon még a kezdet előtt igen széles körű finnugor, balti és egyéb terminológiai kapcsolatokat sikerült kiépíteni. Ekkorra már a Magyar UNESCO Bizottság is szorgalmazta a hazai terminológia koordinálását, és elvállalta, hogy patronálja a kialakuló szervezetet. Egyébként az UNESCO már az 1950-es évektől kezdve világméretű terminológiai tevékenységet folytatott, és ennek korábbi javaslatai voltaképpen már a két világháború közti időszakban megfogalmazódtak.

2004. november 8-án tettünk javaslatot a Magyar UNESCO Bizottság számára a *Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsának* létesítésére.

2005. február 10–11-én, Szombathelyen a „Terminológia-alkotás és -kutatás Magyarországon” című konferencia keretében a leendő „Működési Szabályzatot” körvonalaztuk, illetve próbáltuk megtalálni azokat a szakértőket, akik a legkülönbözőbb területeken foglalkoznak terminológiai kérdésekkel. Ennek alapján 2005. április 5-én Gresiczki Péter, a Magyar UNESCO Bizottság főtítkára „hívta be” a leendő tagokat a tanács alakuló ülésére. Erre 2005. május 12-én, természetesen Szombathelyt került sor. Az itt kialakított rövidítéssel *MaTT*-ként említett tanács elnökévé Voigt Vilmost, két alelnökévé Pusztay Jánost és a számítógépes informatikus Kis Ádámot (Bicske–Budapest), titkárává Kovács Lászlót (Szombathely) választották.

A *Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa* azóta működik. Feladata a hazai terminológiai tevékenység koordinálása. Nem oktat, nem kutat, nem publikál – hanem mindezt segíti. Részt vesz hazai és külföldi rendezvényeken (nem csak a legszorosabb értelemben vett terminológiai összejöveteleken). Egyik legsajátosabb feladata a több országban